

DAYANING TRESNA SAJRONE NOVEL *KATRESNAN KANG ANGKER ANGGITANE PENI* (TINTINGAN DHEKONSTRUKSI)

Dhiva Agustiningrum

S-1 Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah, FBS, UNESA dhivaagustiningrum@mhs.unesa.ac.id

Pembimbing

Drs. Bambang Purnomo, M.S.

Dosen Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah, FBS, Unesa

ABSTRAK

Novel *Katresnan Kang Angker anggitane Peni* kalebu salah sawijine novel kang ngrembug tema katresnan. Paraga kang nggambarake katresnan sajrone novel iki yaiku Pitarta, Maineni lan Abimanyu. Tresna sajrone novel *Katresnan Kang Angker* nduweni daya pangrasa lan nengsemake tumrap pamaca. Tresna ing novel iki nduweni teges kang sinirat saengga bisa nuwuhake pamikiran lan pamawas anyar tumrap pamaca. Panliten iki bakal ngrembug (1) Gegambarane katresnan sajrone Novel *Katresnan Kang Angker*, (2) Tumindak lan pangaribawa dayaning tresna sajrone Novel *Katresnan Kang Angker*, (3) Wawasan Dhekonstruksi tumrap Novel *Katresnan Kang Angker*. Ancase panliten iki yaiku ngandharake karakteristik katresnan sajrone novel, wujud lan pangaribawa saka katresnan, uga wawasan dhekonstruksi tumrap novel.

Pamarekan kang digunakake tumrap panliten iki yaiku dhekonstruksi manut panemune Jaques Derrida. Panliten iki kalebu panliten kualitatif lan migunakake metodhe dheskriptif. Sumber dhata sajrone panliten iki yaiku Novel *Katresnan Kang Angker anggitane Peni*. Dhata kang digunakake ing panliten iki mujudake dhata *verbal*, yaiku awujud tembung, frasa utawa ukara.

Asil saka panliten iki bakal nuduhake yen katresnan sajrone novel *Katresnan Kang Angker* nduweni tresna kang asipat mirunggan tinimbang katresnan umume. Paraga sajrone novel iki ora mung nggambarake tresna kang asipat endah, nanging uga katresnan kang ora endah. Gedhene dayaning tresna bisa ngowahi teges yen katresnan dadi pituna. Pituna kasebut tuwuh saka pamikiran lan tumindak paraga nalika ngadhepi katresnan.

Tembung wigati: Dayaning Tresna, Pangaribawa, Dhekonstruksi, Pituna.

PURWAKA

Sastra Jawa modern minangka jinis karya sastra kang kapangaribawan dening sastra manca. Wujud reriptan karya sastra Jawa modern uga padha karo sastra manca, kayata cerita cekak, crita sambung, geguritan lan novel (Rass, 1985:8). sawijine jinis sastra Jawa modern yaiku novel. Tembung novel saka basa Jerman *Novella* kang sajrone basa Jerman diarani *Novelle* dene basa Inggris diarani novel.

Umume crita ing karya sastra modern ngrembug ngenani katresnan. Anane katresnan iki uga bisa kanggo narik kawigaten pamaca. Jaman saiki katresnan yaiku bab kang dianggep ora ewuh maneh. Saka anane tresna kasebut bisa ndadekake katentreman sajrone panguripan. Katresnan kasebut digambarake kanthi bab kang endah lan adoh saka samubarang kang ala.

Wujud crita ngenani tresna bisa diwujudake kanthi katrangan utawa tembung angker. Teges angker kasebut ora sesambungan karo bangsa lelembut nanging nduweni teges liya. Bab angker nggambarake yen tresna ora selawase bisa dadi bab kang endah lan nengsemake. Gedhene rasa tresna bisa uga ngowahi kahanan. Ana novel kang ngandharake ankere tresna sing pungkasan ndadekake bebaya tumrap wong kang nglakoni. Tuwuhe owah-owahan makna tresna iki krana anane teges kang kontradiksi. Owah-owahan lan ankere tresna kasebut diwujudake ing novel *Katresnan kang angker*, sabanjure bakal dicekak KKA.

Novel iki nengenake bab katresnan kaanggit dening Suparto Brata. Novel iki dening pangripta kasusun kanthi

migunakake sesinglon *Peni*. Novel *Katresnan kang angker* iki karipta ing taun 2006 lan cethak ing taun 2014. Sadurunge cethak karya iki arupa cerita sambung kang dipacak ing majalah *Panjebar Semangat* ing tanggal 17 Februari- 2 Juni 1962.

Novel KKA ngandharake crita tresnane paraga Maineni kang ndarbei tresna marang Abimanyu. Tanpa diweruhi ana rasa tresna saka paraga liya kang meneng-meneng mendhem rasa marang Neni, yaiku Pitarta. Pamaragane Pitarta sajrone novel kalebu dilerwakake. Saliyane gegambarane saka katresnan kang mirunggan iki, ana uga sawijine bab kang bisa narik kawigatene pamaca. Bab iki ana ing perangan daya katresnan kang didarbeni. Daya katresnan kasebut gedhe banget saengga mangaribawani pamikiran lan tumindake Pitarta saengga ora bisa mbedakake endi sing becik lan ala. Pikirane mung dikebaki dening rasa tresna. Owah-owahan kasebut kang nuwuhake pamikiran yen tresnane paraga bisa gawe pituna. Bab iki krana bisa mujudake kahanan kang suwalike. Perkara kang kaya iki dumadi ana ing novel *Katresnan Kang Angker*. Gedhene tresna nuwuhake pamikiran kang cupet. Kayata ing pungkasan bisa tumindak durjana.

Obyek wigati kang digunakake ngenani pangaribawane daya katresnan. Lumrahe tresna yaiku sawijine perangan kang bisa gawe seneng lan bungah. Samubarang apa wae bisa nengsemake ati yen ditindakake lumantar tresna. Perkara kasebut kang dadi sawijine pambada saka novel KKA. Tresnane paraga kang gedhe ndadekake pituna tumrap uripe. Paraga kang diluhurake nduweni patrap kang becik owah dadi durjana

krana dayaning tresna. Mula sajrone tintingan bab iki bakal nggunakake pranatan dekonstruksi. Pranatan kasebut digunakake kanggo ngrembug kepriye tresna kang sasuwene iki dianggep bab kang endah bisa uga dadi bab kang ala. Bab kang bakal ditengenake yaiku ngenani *oposisi biner* tumrap kahanan kang ana. nurut pamarekan Dhekonstruksi.

Miturut Ahimsa (2001:70) minangka salah sawijine wewujudan dhekonstruksi *oposisi biner* nduweni rong pangerten yaiku *oposisi biner* kang asipat *eksklusif* kayata *oposisi biner* ‘p’ lan dudu ‘p’ bab iki bisa dimangerteni kayata *oposisi* omah lan dudu omah. Kapindone yaiku *oposisi biner* kang asipat dudu *eksklusif* kayata awan lan bengi, geni lan banyu. Panggunane dhekonstruksi ora mung tumuju tumrap tulisan, nanging kabeh andharan kultural, amarga sakabehing andharan kasebut yaiku teks kang ngandhut nilai-nilai, prasyarat, ideologi, kebenaran lan tujuwan-tujuwan tartamtu (Ratna, 2009:223). Titikan dhekonstruksi miturut Derrida (sajrone Ratna, 2009:222) yaiku penolakane tumrap “logosentrisme” utawa “fonosentrisme”, kanthi nuwuhake *oposisi biner*, lan cara-cara mikir liyane, kang asifat hierarkis dhikotomis.

Dhasare panliten iki bakal nengenake perangan *oposisi biner* kanthi medhar ukara kang ana sajrone karya lan digoleki teges *kontradiktif*. Sawise ditemokake banjur dirembug mawa teori dhekonstruksi saengga bisa nuwuhake gagasan anyar. Mula saka iku panliten iki bakal nggayutake dayaning tresna paraga kang bisa nuwuhake pangaribawa kang gedhe kanthi migunakake teori dhekonstruksi.

Underane Panliten

Saka lelandhesaning panliten mau, bisa kadudut underane panliten yaiku:

- 1) Kepriye gegambaran katresnan sajrone Novel Katresnan Kang Angker?
- 2) Kepriye wujud lan pangribawa dayaning tresna sajrone Novel Katresnan Kang Angker?
- 3) Kepriye Wawasan Dhekonstruksi tumrap Novel Katresnan Kang Angker?

Ancase Panliten

- 1) Ngandharake gegambaran katresnan sajrone Novel Katresnan Kang Angker
- 2) Ngandharake wujud lan pangaribawa dayaning tresna sajrone Novel Katresnan Kang Angker
- 3) Ngandharake wawasan dhekonstruksi tumrap Novel Katresnan Kang Angker

Paedahe Panliten

Paedah sajrone panliten iki diperang dadi loro yaiku paedah teoritis lan paedah praktis.

- 1) Tumrap Karya Sastra Jawa Modern panliten iki bisa ndadekake panyengkuyung tumrap pangrembakane Karya Sastra Modern
- 2) Tumrap Pasinaon Sastra bisa ndadekake sumber informasi.
- 3) Tumrap Pamaca bisa nambahi kawruh ngenani tintingan Dhekonstruksi kanggo nggonceki karya

sastra, lan bisa kanggo ngampangake anggone mangerteni novel Katresnan Kang Angker.

Panjentrehe Tetembungan

Supaya ora uwal saka konsep, mula panliten iki kudu ana wewatesan tetembungan. Anane wewatesan iki diajab anggone nliti ora bakal nggrambyang lan bisa cetha. wewatesan kasebut kaya kang ana ing ngisor iki:

- 1) Dhekonstruksi yaiku carane maca teks, tumrap strategi. Dhekonstruksi ora mung tumuju marang tulisan, nanging marang kabeh andharan kultural, amarga sakabehing andharan kasebut yaiku teks kang ngandhut nilai-nilai, prasyarat, ideologi, kebenaran lan tujuwan-tujuwan tartamtu (Ratna, 2009:223)
- 2) Tema yaiku pamikiran dhasar kang nduweni guna kanggo pondhasi sawijine karya sastra minangka struktur semantis kang asipat abstrak kanthi cara dibolan-baleni lan dimunculake lumantar corak tartamtu (Nurgiyantoro, 2009:115).
- 3) Paraga yaiku pawongan kang diwujudake sajrone karya naratif, utawa drama, kang dening pamaos ditafsirake mawa pocap lan apa wae kang ditindakake Abrams (sajrone Nurgiyantoro, 2009:165)
- 4) Pamaragan yaiku gambaran kang cetha ngenani paraga kang diwujudake sajrone crita (Nurgiyantoro, 2009:165).
- 5) Katresnan yaiku wujud saka rasa tresna utawa asih (Poerwadarminta, 1939:193)
- 6) Dayaning Tresna bisa nuwuhake pamikiran kang kreatif, imajinatif, lan lila berkorban (Hidayat, 2006:202)

BAB II

TINTINGAN KAPUSTAKAN

Panliten Saemper

Panliten kang saemper kanthi migunakake tintingan dhekonstruksi tumrap reriptan sastra ing antarane yaiku:

- 1) Panliten kanthi irah-irahan “Dhekonstruksi Paraga Darmi Ing Novel *Carang-Carang Garing* Dening Tiwiek SA (Kajian Dhekonstruksi)” dening Yulia Puspita Dewi (2006), Mahasiswa Jurusan Basa lan Sastra Jawa. Asil panliten iki nuduhake yen Darmi minangka wanita kang uripe kebak kasengsaran, lan nduweni pepenginan urip mulya. Nganti dheweke gelem kentekan bandha kanggo Sugeng. Ora mung kuwi Darmi uga gelem dadi wanita lanyah.
- 2) Panliten kanthi irah-irahan “*Perjuwangane Wanita Planyahan Sajrone Cerbung Lintang-Lintang Dadi Seksi Anggitane Sawitri: Tintingan Dhekonstruksi*” dening Pratika Agustini Wulandari (2016) Mahasiswa Jurusan Basa lan Sastra Jawa. Panliten iki ngandharake paraga Sumilah kang dianggep nduweni patrap kang kurang becik ing lingkungane. Pakaryan kang ditindakake sejatine nduweni alesan, kena ngapa dheweke gelem dadi wanita lanyah. Alesane yaiku kanggo merjuwangake nasibe lan kulawargane, saengga dheweke gelem nglakoni samubarang supaya kulawargane bisa urip tentrem.

- 3) Panliten kanthi irah-irahan “*Katresnan Minangka Kakuwatan Wanodya (Dhekonstruksi Tumrap Teks Asmarasupi)*” dening Nuzullah Rohmah Maliati (2017), Panliten iki ngrembug kalungguhane wanita kang kapinggirake. Sajrone panliten iki kalungguhane wanita kang kapinggirake bakal didudhah krana sipate kang siningit. Kepriye katresnan paraga wanita sajrone panliten iki dianggep luwih gedhe tinimbang priya. Bab iki tuwuh krana wanita iki nduweni rasa setya kang gedhe.

Adhedhasar andharan kang wis ditindakake mula panliten ngenani novel *Katresnan Kang Angker* iki bakal migunakake pamarekan Dhekonstruksi. Novel *Katresnan Kang Angker* durung diteliti sadurunge. Bab kang ndadekake pambada saliyane saka obyek panliten yaiku ngenani perangan kang bakal dirembug yaiku dayaning tresna. Padha kaya panliten sadurunge panliten iki bakal migunakake pamarekan Dhekonstruksi kanthi nengenake bab *oposisi biner* saka tresnane paraga.

Dhekonstruksi

Terry Eagleton (Sajrone Barry, 2010:82) ngandharake yen dhekonstruksi minangka perangan kang wiwitane asipat sinirat, banjur diwujudake dadi bab kang sumirat mligine sajrone teks. Kejaba kuwi Endraswara (2003:174) ngandharake yen unsur-unsur kang entuk kawigatene, minangka titikan, kang kalebu wacana lan bisa nuwuhake makna kang cupet. Miturut Derrida (sajrone Al-Fayyadl, 2005:6) aporia mujudake struktur utawa logika kang nuduhake kontradiksi logika formal sajrone teks. Saben teks filosofis mesthi ngandhut aporia, amarga ana *difference* kang ora bisa diilangi maneh. Levy Straus (sajrone Nurgiyanto 2009:61) ngandharake cara maca dhekonstruksi uga diarani maca kembar, *double reading* amarga sajrone tetembungan kasbeut nduweni makna kang samar, ananging ana uga kang langsung ngacakake prinsip dhekonstruksi.

Miturut Ungkang (2013:30) ing taun 1960 pamawas pamaca teks sastra wiwit nduweni panemu anyar. Salah sawijine tokoh panemune yaiku Jacques Derrida kanthi teorine yaiku dhekonstruksi. Salah sawijine konsep Derrida yaiku konsep ‘jejak’ (Budianta, 2002:45-46). Sajrone Sarup (1993:50) njlentrehake yen dhekonstruksi yaiku cara maca teks kang teliti kanthi cara ngintrogasi teks, mbongkar lan nggoleki oposisi kang tinulis sajrone teks. Johnson (sajrone Al-Fayyadl, 2005:80) ngandharake yen tujuwane dhekonstruksi, yaiku ngangkat oposisi- oposisi hierarkis kang implisit sajrone teks.

Konsep dhekonstruksi nengenake perkara-perkara kang dianggep kapinggirake ana ing karya sastra, akeh-akehe perkara kang kapinggirake kuwi bisa ndadekake karya sastra mau dadi apik. Perkara kang kapinggirake ana ing karya sastra banjur diangkat lan dikaji nggunakake teori dhekonstruksi kanthi cara ngurangi esensi saka panliten iku dhewe lan tetep ngacu ing dhekonstruksi Derrida. Pamarekan dhekonstruksi tumrap novel *katresnan kang angker* bakal digunakake kanggo ndhudhah tegesing tresna sajrone novel kasebut.

Katresnan nuwuhake tema kang onjo ing novel iki. Tema *katresnan* sajrone novel iki bisa nuwuhake pangaribawa gedhe saengga bisa nuwuhake teges kang maneka warna kanggo pamaca. Mula kanthi migunakake pamarekan dhekonstruksi panliten iki bakal ndhudhah kepriye sejatine tresna utawa teges suwalike ngenani tresna.

Prinsip Struktural

Miturut Teeuw (1988:135) ngandharake yen analisis karya struktural digawe kanggo nintingi karya sastra kanthi tiliti, saengga bisa dimangerteni kanthi rinci lan wutuh. Konsep Endraswara (2003:51) nengenake tumrap sesambungan ing unsur teks karya sastra lan ndeleng karya sastra minangka teks mandiri kang nengenake aspek intrinsik karya sastra.

Analisis struktur karya sastra kang ana sajrone karya fiksi bisa ditindakake kanthi idhentififikasi, nintingi, lan njlentrehake fungsi lan gegayutan antarane unsur intrinsik fiksi kang dirembug (Nurgiyantoro, 2009:55).

Teori-teori postrukturalisme, saka negasi utawa afirmasi kang gegayutan karo prinsip-prinsip strukturalis uga manfaatake anane sesambungan kuwi kanthi maksimal (Ratna, 2009:77).

Sajrone panliten iki bakal migunakake prinsip struktural kaya kang wis diandharake sadurunge. Prinsip struktural kang digawe tumrap novel KKA yaiku tema lan pamaragan. Tema digunakake gandheng kita bakal ngrembug ngenani aspek tematik sajrone novel. Kanggo nyengkuyung aspek tematik kasebut sajrone panliten uga bakal ngrembug ngenani pamaragan. Pamaragane paraga ing novel KKA bakal menehi pangaribawa tumrap panliten iki.

Tema

Miturut Hartoko lan Rahmanto (sajrone Nurgiyantoro, 2009:115) Tema yaiku pamikiran dhasar kang bisa dadi pondhasine karya sastra, lan uga ngamot bab struktur semantis ing tetembungane, kang digunakake kanggo nggandhengake bab kang padha lan beda. Saliyane kuwi tema uga diarani pamikiran dhasar kang nduweni guna kanggo pondhasi ing sawijine karya sastra, kang nduweni struktur semantis asipat abstrak kanthi cara dibolan-baleni lan diwujudake lumantar motif-motif tartamtu (Nurgiyantoro, 2009:115).

Paraga lan pamaragan

Paraga minangka individu kang nduweni perangan kang wigati sajrone crita. Paraga yaiku pawongan kang ana sajrone karya naratif, utawa drama, dening pamaos ditafsirake mawa pocap lan apa wae kang ditindakake Abrams (sajrone Nurgiyantoro, 2009:165).

Pamaragan mujudake perangan wigati nalika arep nindakake dhekonstruksi kang gegayutan karo paraga sajrone carita. Lumantar pamarekan dhekonstruksi, pamaca bisa mangerteni sakabehe sipat kang dadi darbeke paraga-paraga tertamtu kanthi ngidhentififikasi sakabehe andharan ngenani paraga kasebut supaya anggone maknani luwih bener.

Dayaning Tresna

Katresnan yaiku rasa tresna utawa asih (Poerwadarminta, 1939:193). Kanggo urip bebrayan anane katresnan kasebut dianggep wigati. Nalika kita nindakake sesambungan mesthi bakal nuwuhake katresnan. Teori ngenani tresna luwih nengenake yen wujud tresna yaiku sesambungan saka rong manungsa lanang lan wadon (Daldiyono, 2009:275). Dene daya yaiku kuwat lan gedhene tumindak, utawa pengalaman kang dipertahane (Hafi, 297:96). Mula sajrone sesambungan anane katresnan kasebut wigati banget. Mula bisa dijupuk dudutan yen daya katresnan yaiku gedhene tumindak kanggo njaga gedhene rasa tresna utawa asih.

Landhesane Teori

Panganggone teori minangka sawijine lelandhesan kanggo nлити sawijine prekara kang ana sajrone obyek tartamtu. teori kang bakal digunakake sajrone panliten iki yaiku ngenani teori Dhekonstruksi Derrida. Dhekonstruksi yaiku carane maca teks. Dhekonstruksi ora mung tumuju marang tulisan, nanging sakabehe andharan kang ana lan mujudake nile, prasyarat, kabeneran, lan uga tujuwan-tujuwan tartamtu (Ratna, 2009:223). Kanggo mbiyantu panliten dhekonstruksi iki bakal digunakake panyengkuyung saka prinsip struktural. Konsep struktural miturut Endraswara (2003:51) mligi ing sesambungan antarane unsur pembangun teks karya sastra lan ndheleng karya sastra minangka teks otonom kang wigati ing aspek intrinsik karya sastra. Unsur intrinsik iki digunakake kanggo mangerteni kalungguhane sawijine paraga sajrone carita, jalaran anane sesambungan unsur kang bakal nuduhake makna kang kinandhut sajrone carita.

BAB III

METODE PANLITEN

Ancangan Panliten

Panliten Daya Katresnan Sajrone Novel KKA anggitane Peni: Tintingan Dhekonstruksi iki mujudake panliten kualitatif deskriptif.

Panliten kualitatif yaiku panliten kang ditindakake kanthi ora nengenake angka-angka, nanging nengenake penghayatan tumrap *interaksi* antarane konsep kang digunakake kanthi cara empiris (Endraswara, 2003:5).

Minangka paradigma, metodhe deskriptif digunakake sajrone panliten iki supaya bisa ngandharake fakta-fakta ngenani paraga Pitarta sajrone Novel *Katresnan Kang Angker*. Metodhe dheskriptif bisa ditegesi minangka prosedhur pamecahan prekara kanthi nggambarake utawa nglukisake kahanan subjek utawa objek panliten (pawongan, lembaga, bebrayan, lsp) nalika pawongan adhedhasar fakta-fakta utawa kang katon kaya apa anane (Siswanto, 2010:56). Mula sajrone panliten iki bakal ngandharake fakta-fakta sajrone novel *Katresnan Kang Angker* kanthi nggunakake pamarekan dhekonstruksi.

Pamarekan kang digunakake sajrone panliten iki yaiku objektif. Ratna (2009:73) ngandharake menawa pamarekan objektif yaiku pamarekan kang nduweni dhasar lelandhesan ing karya sastra kasebut. Punjere saka

pamarekan kasebut ana ing unsur-unsur struktural utawa prinsip struktural.

Tintingan dhekonstruksi digunakake kanggo mbongkar makna kang sinirat sajrone novel. Sarup (1993:50) ngandharake yen dhekonstruksi yaiku cara maca teks kanthi tilit kang asipat ngintrogasi teks, mbongkar lan nggoleki oposisi kang tinulis sajrone teks. Mula cara kang bakal ditindakake yaiku ndudhah oposisi tumrap tembung lan tetembungan sajrone novel.

Sumber Dhata lan Dhata

Sumber dhata

Sumber dhata yaiku dhata kang digunakake sajrone panliten Ratna (2009: 47) sumber dhata sajrone ilmu sastra arupa karya, naskah lan dhata panliten. Siswanto (2010:72) ngandharake menawa sumber dhata yaiku bab-bab kang sesambungan klawan subjek panliten lan saka ngendi dhata dipikolehi. Subjek ing panliten sastra arupa teks novel, novela, cerkak, drama lan puisi.

Adhedhasar katrangan kasebut sumber dhata sajrone panliten iki migunakake Novel kanthi irah-irahan *Katresnan Kang Angker*. Novel iki dianggit dening Peni ing taun 2006 lan kacithak ing taun 2014, kanthi cacah 105 kaca lan 9 sub bab. Novel kasebut diterbitake dening Elmatera.

Dhata

Dhata kang digunakake sajrone panliten sastra yaiku arupa karya sastra, lan dhata formale yaiku tembung-tembung, ukara, lan wacana (Ratna, 2009:47). Bab iki uga disengkuyung dening Sunarto (2001:130) sing ngandharake manawa dhata yaiku informasi saka sumber dhata utawa sampel. Siswanto (2010:70) ngandharake menawa dhata yaiku sumber informasi kang bakal dipilih minangka bahan analisis.

Dhata sajrone panliten iki mujudake dhata *verbal*, yaiku awujud tembung, frasa utawa ukara. Uderan panliten kapisan ngenani gegambaran tresna sajrone novel KKA. Dhata kang bisa mangsuli underan kapisan kasebut arupa tembung, ukara utawa frasa kang nuduhake tumindake lan sipate tresna kang didarbeni. Gegambaran kasebut kayata jinis tresna kang didarbeni, lan cara kang dituduhake kanggo mujudake tresnane. Uderan kapindho ngenani wujud lan pangaribawa saka dayaning tresna paraga. Tresnane paraga bakal diwujudake marang tumindak lan pamikiran. Tumindak kang wis ditindakake dening paraga nduweni pangaribawa, apik alane kang bakale mangaribawani tresnane. Katelu ngenani wawasan dhekonstruksi tumrap novel. Gegambaran, tumindak, wujud, lan pangaribawane tresna sajrone novel pungkasan bakal didhekonstruksi. Panggunane pamarekan kasebut bakal nggoleki oposisi biner tumrap tetembungan kang bakal nuwuhake pamikiran anyar tumrap pamaca. Tuwuhe pamikiran anyar kasebut saka bukti-bukti kang sinirat lan sumirat sajrone novel.

Tata Cara Nglumpukake Dhata

Tata cara pangumpulane dhata kang digunakake sajrone panliten iki yaiku teknik kapustakan. Teknik kapustakan miturut Kartini (sajrone Utomo, 2001:7)

yaiku panliten kang tujuwane ngumpulake dhata lan informasi kanthi nggunakake buku, kalawarti, lan liya-liyane kang ana sajrone perpustakaan.

- 1) Nemtokake novel KKA anggitane Peni, minangka sumber dhata utama kang ngandhut aspek dhekonstruksi.
- 2) Novel kang mujudake objeke panliten kasebut banjur diwaca kanthi tliti lan njlimet.
- 3) Sawise maca novel kanthi diambal-ambal lan dirasakake, banjur menèhi tandha ing tembung, frasa utawa ukara kang ana sesambungane karo underane panliten.
- 4) Dhata kang wis diwenèhi tandha-tandha kasebut banjur diklumpukake lan ditulis sajrone kartu dhata kang wis dicepakakake.
- 5) Dhata kang diklumpukake kanthi telung peranan kang laras karo underane panliten kasebut banjur diwaca lan dirasakake maneh.
- 6) Dhata kang kalebu perangane ngenani katresnan uga butuh diwaca lan diresapi isine.
- 7) Dhata kang wis nglumpuk kasebut banjur diklumpukake maneh adhedhasar dhata kang nduweni unsur sing padha.

Instrumen Panliten

Instrumen panliten utawa alat sing digunakake kanggo ngumpulake dhata sajrone panliten iki yaiku panliti dhewe. Instrumen utama sajrone panliten iki yaiku panliti, amarga ing kene panliti mujudake instrumen kang nyusun ancangan panliten, ngumpulake data, nintingi data, lan nyusun laporan asiling panliten. Laras karo Sugiyono (2014:59) kang ngandharake yen ing panliten kualitatif, kang dadi instrumen utawa alat pangumpul data yaiku panliti dhewe.

Hasan (1990:15) ngandharake ana kaluwihan-kaluwihan kang bisa diasilake saka panliten kang nggunakake manungsa minangka instrument sajrone nindakake panliten.

Tata Cara Analisis Dhata

Analisis dhata kualitatif miturut Ratna (2012:53) metodhe analisis kualitatif yaiku analisis ngenani isi teks nanging uga bakal nganalisis isi kang digunakake kanggo ngandharake utawa dheskripsikake pangertan tumrap karya sastra, kayata nile pendhidhikan, moral, agama, budaya lan sapanunggalane.

- 1) Ngidhidentifikasi *oposisi biner* sajrone Novel *Katresnan Kang Angker*
- 2) Konsep *Decentring*
- 3) Ngandharake pamikiran anyar

Tata Cara Nulis Asile Panliten

Tata Cara Ngandharake Asile Panliten Tata cara ngandharake asile panliten sajrone panliten iki yaiku kanthi cara njlentrehake dhata awujud laporan. Tata cara nyuguhake asile panliten iki nggunakake sistematika panulisan skripsi yaiku:

1) BAB I

Ngandharake pamurwakane panliten, underane panliten, tujuwane panliten,

paedahe panliten, watesane panliten lan panjlentrehe tetembungan.

2) BAB II

Tintingan kapustakan kang ngandharake panliten sadurunge kang saemper, teori-teori lan konsep-konsep panyengkuyung kang isine ing antarane yaiku: (a) Dhekonstruksi; (b) Prinsip struktural; (c) Tema; (d) Paraga lan Pamaragan; (e) Dayaning Tresna; (f) landhesane teori.

3) BAB III

Metode panliten bakal ngandharake ancangan panliten, sumber dhata, dhata, instrument panliten, tata cara nglumpukake dhata, tata cara analisis dhata, lan tata cara nulis asile panliten

4) BAB IV

Andharan bakal ngandharake asil panliten. Andharan asile panliten kasebut ing antarane yaiku: (a) gegambarane katresnan kang didekonstruksi; (b) wujud lan pangribawa saka anane dayaning tresna; (c) wawasan dhekonstruksi saka panliten dayaning tresna.

5) BAB V

ngandharake dudutan lan pamrayoga saka andharan sadurunge.

6) LAMPIRAN : Sinopsis novel KKA

BAB IV

ANDHARAN

Gegambarane Katresnan sajrone Novel

Gegambaran yaiku pamikiran lan tumindak manungsa kang nduweni titikan tartamtu saben individu nalika urip sajrone bebrayan (Agus lan Hamrin, 2012:43). Dene katresnan yaiku wujud rasa tresna utawa asih (Poerwadarminta, 1939:193). Novel mujudake salah sawijine reiptan sastra kang asipat naratif kang dumadi saka kumpulan prakara-prakara (Sudikan, 2016:18).

Gegambaran tresna sajrone novel katresnan kang angker uga maneka warna. Bab iki tuwuh saka pamaragan saben paraga sajrone Novel. Gedhene tresna saben paraga kasebut nuwuhake gegambaran tresna kang mirunggan tumrap wong sing ditresnani. Gegambaran kasebut kang bisa menèhi corak pangaribawa marang tresnane. Sakabehe gegambaran bakal diperang lan dijlentrehake ana ing ngisor iki.

Tresna paseduluran

Tresna paseduluran yaiku bentuk katresnan kang asipat umum lan katujokake tumrap sakabehe manungsa tanpa anane pambeda. Tresna paseduluran kasebut ora mikirake suku, bangsa, ras lan agama.

Tresna paseduluran iki asipat luwih nengenake bab kang asipat umum. Sajrone panguripan saben dina kita kudu bisa nglakoni tumindak iki. Tresna kasebut bisa awujud pitulungan, barang, piweling, lan nuwuhake rasa semangat. Saka kene bakale bisa nuwuhake tresna paseduluran kang raket. Gedhe cilike tresna iki ora bakal bisa diukur krana bakune bisa dadi dalan kanggo urip bebrayan.

Aku ora preduli disatru kancaku sapagawean. Yen aku butuh ya tetep ndhisiki ngomong, ora rumangsa ora pandak, dakjak

omong, dakjak rerundhingan. Memungsuhan dudu watekku. Bocah-bocah saya kerep ngungsi guyon cedhak aku. Malah wis tau ana bocah guyon ngglibet ngubengi aku, ndadak gondhelan rok, bret rokku suwek jaitane rantas (KKA:25)

Pethikan iki ngandharake kahanane Neni sing ora peduli senjata ing njaba kana akeh wong sing nyatru lan nelsoni. Bakune dheweke ora tau nglarani wong liya saengga bakale dheweke uga ora dilarani wong liya. neni babar pisan ora seneng yen ana wong sing seneng satru. Nalika mulang dheweke uga ngupaya bisa disenengi murid-muride. Cara kang ditindakake kayata nduweni wewatekan kang alus lan ora gampang nesu, saengga murid-muride bisa seneng karo pamaragane Neni.

Tresna wong tuwa

Tresna wong tuwa yaiku sawijine hak kang bisa didarbeni anak saka wong tuwane. wujud tresna kasebut kayata tresnane Ibu marang anak. Tresna kang didarbeni Ibu marang anake lumrah kanthi naluri. Rasa kasebut tuwuh wiwit si anak diandhut, nglairake lan nganti gedhe. Ana unen-unen tresnane Ibu marang anak ora winates.

“Paaak! Aku arep dolan karo Abi. pareng ya Pak?
Wis genah pareng! Nyuwun palilah mengkono mau satemene mung syarat. Aku ngreti mesthi pareng.
“menyang endi?”
“ cah enom malem minggu, Pak, embuh menyang endi?”
“Aja wengi-wengi lo!” (KKA:15)

Pethikan kasebut nggambarake nalika Neni arep pamit dolan karo wong tuwane. becike yen arep metu kita kudu pamitan marang wong tuwa supaya ora dadi pikiran mengkone. Bab iki krana wong tuwa bakale mikirake anak neng ngendi wae panggone. Kuwatir apa-apa bisa dumadi marang anake. Kaya kang ditindakake Bapake Neni sing meling marang Neni supaya mulihe ora wengi-wengi, krana wayah wengi biyasane rawan banget. Slaiyane kuwi yen bocah wadon dolan nganti bengi sajak ora pantes. Mula pantes wae yen wong tuwane Neni menehi piweling kaya mangkono. Pethikan kasebut nggambarake tresnane wong tuwa marang anak, gedhene tresna wong tuwa marang anake ora bakal ana watese.

Tresna erotis

Tresna kasebut bisa uga diarani tresna kang romantis. Wujud iki kang paling dikenal priya lan wanita. Tuwuh tresna kasebut nalika priya lan wanita ketemu lan nduweni rasa tresna kang padha. Tresna iki kang bisa nuwuhake kedadeyan lan perkara sajrone panguripan bebrayan. Perkara kasebut bisa asipat ala lan becik gumantung manungsa kang nglakoni.

Pancen aku saiki rumangsa seneng banget cedhak dheweke. rumangsa diayomi. Aku nyawang dheweke remeng-remeng, cedhak banget, ora ngguyu. Dheweke nimbangi

panyawangku, banjur tangan sing ngepuk-puk sirahku saiki ngemek-emek pangarasku, lambeku, trus gumantung ing janggut. Atiku trataban. Ambeganku seseg, kebuk rasane ngrembaka ngesek jeroan dhadha. Raiku rasane ketat, ora merga pupur kandel, nanging merga getih kang santer ngliwati otot-otot rai. Tangane priya kang nggesrek kulitku gawe getere jantungku lan urat sakojur (KKA:18)

Pethikan kasebut nggambarake rasa atine Neni nalika cedhak karo Abimanyu. Pangrasa seneng campur dadi siji ing ati lan pikirane. Nalika kuwi Neni karo Abimanyu katon andum tresna. Kekarone ngrasakake tresna kang gedhe. Tangane Abimanyu ana ing pipine Neni nganti janggute pratandha ana sesambungan fisik neng kekarone. Tumindake Abimanyu gawe geter atine Neni, wanita kang sejatine nduweni tresna kang gedhe marang Abimanyu. Prasasat pikantuk dalan kanggo ngluwari rasa tresnane. Wujud tumindake iki nggambarake tresna kang erotis kang nuwuhake sesambungan fisik antarane Priya lan wanita.

Tresna diri pribadi

Dene tresna tumrap diri pribadi punjere saka pamikiran pribadi saben manungsa. Bab iki dadi papan kanggo nindakake tumindak lan ngopeni awak. Manungsa bisa luwih ngregani awake lan njaga nalika dheweke nduweni rasa tresna. Mula saka iku sakabehe kabutuhan jasmani uga rohani bisa dijangkepi kanthi apik dening manungsa iki.

“Aku menyat ganti klambi. Satemene rada seneng aku sore iku lunga jaritan, gek anggonku jarikan ora nggekeng kaya yen perlu nyang pista. Aku salin klambi sutra kuning kembangane ijo. Gelunganku rambut palsu dakbenakake. Sandhalku dakganti klompen geulis, banjur njupuk rimong ijo tuwa. Wah ora bisa mlaku aku, kudu kesrimpet wae. Nanging mongkoning ati natagake anggonku njangkah” (KKA:38)

Pethikan kasebut nggambarake nalika Neni seneng macaki awake. Rasa bungah ana iki pikirane nalika dheweke arep metu lunga bisa nggawe jarik, lan nganggo klambi apik pilihane. Pacakane Neni katon sreg karo kahanan atine saengga dheweke bisa mongkog nyawang sandhangane. Bab iki mbuktakake yen dheweke seneng ngrumat diri pribadine saengga bisa nuwuhake rasa seneng kang gedhe tumrap uripe. Salah sawijine cara kanggo nresnani diri pribadi yaiku gawe bungahe ati kanthi cara ngrumat awak lan nggawe apa wae kang bisa gawe seneng.

Wujud lan Pangaribawa Dayaning Tresna Sajrone Novel

Manungsa mesthi nduweni rasa tresna marang samubarang kang ana ing sakiwa tengene. Rasa tresna kasebut tuwuh saka pakulinan saben dina. Nalika kita nduweni rasa tresna kasebut otomatis pikiran lan fisik

bakal nduweni krenteg kanggo nggayuh katresnan kasebut. anane rasa tresna iki ddianggep bisa nuwuhake rasa nikmat tumrap ati lan pamikiran. Miturut Erich Fromm (Sajrone Rosyadi, 2000:4) tresna arupa rasa simpati kang ana sajrone manungsa kang ana sambung rapete uga karo emosi. Miturut Rouf (2016:3) wujud tresna yaiku sawijine tumindak manungsa nalika dheweke nduweni rasa tresna marang sawijine. Maxmanroe(2019) ngandharake yen wujud tresna yaiku bisa narik kawigaten, nuwuhake rasa seneng, welas asih, tumindak kang becik, pangurbanan.

Narik kawigaten

wujud tresna kang utama yaiku anane rasa kang bisa narik kawigaten. Bab kapisan kang bisa nuwuhake pangrasa yaiku nalika kita bakal nduweni punjer kang ditresnani. Akeh banget perangan kang bisa ndadekake rasa gumun saengga pungkasan nuwuhake rasa kang bisa narik kawigatane. Cara kasebut kang sabanjure bisa nuwuhake rasa kepengin weruh kang sabanjure ngrembaka dadi rasa kepengin nduweni.

“Piye Nen?”

“Emoh, yen menyang pasar malem.”

“Menyang Perak apa piye, yo?”

“Ana apa ta, nyang kana?”

“Ya wis embuh, sagawe-gawene”

“Numpak apa? Back rak suwe banget.”

“Iku aku nggawe Ducati!”

“Endi! Wah! Anyar ya?” (KKA:14)

Pethikan kasebut nggambarake Abimanyu sing ngupaya narik kawigatane Neni lumantar kendaraane. Abimanyu nduweni Ducati sing nalika semono dianggep wis apik banget. Dheweke ngajak Neni mlaku-mlaku karo numpak Ducati anyare. Lumrahe wong wadon seneng yen diajak numpak Ducati. Cara kang ditindakake dening Abimanyu kasil gawe Neni nduweni kawigaten marang Abimanyu.

Wujud tresna kasebut bakal mangaribawani tumindak lan pamikiran saengga bisa nuwuhake rasa semangat bisa dadi salah sawijine titikan tresna sejati. Semangat sing didarbeni dening wong kang dadi sisihane kita, bisa uga tuwuh saka gedhe tresna sejati. rasa tresna kang sejati marang katresnan bisa ndadekake kita luwih nduweni rasa semangat, lan ora gampang nyerah uga rumangsa diregani kanggo nggayuh impen. Kita kang nduweni tresna sejati marang katresnan bakal nduweni pangribawa kang apik tumrap tumindak lan pamikir.

Awakku lumpuh ora kacongah ngginggati driji Abimanyu kang ngemu setrum panggeter ati, setrum kang bisa uga ngrusakake pradhyan kang wis diajarake Ibu-Bapak marang aku.

“Wani kowe lungan karo Kenya jaritan elek kaya ngene?”

“Wis ta ora sah tantang-tantangan.”

Aku menyat ganti klambi. Satemene rada seneng aku sore iku lunga jaritan gek anggonku jaritan ora nggekeng kaya yen perlu nyang pista. Aku

salin klambi sutra kuning kembangane ijo.

Gelunganku rambut palsu dakbenakake.

Sandhalku dakganti klopen geulis, banjur njupuk rimong ijo yuwa. Wah ora bisa mlaku aku, kudu kesrimpet wae. Nanging mongkoking ati natagake anggonku njangkah (KKA:38)

Pethikan kasebut nggambarake krentege Neni sing tuwuh nalika arep ketemu karo Abimanyu. Dheweke sing wiwitane ora pati nggagas ngenani sandhangan saiki luwih nengenake bab sandhangan kanggo ngupaya ayu ing ngarepe Abimanyu. Krenteg kasebut tuwuh krana daya tarike Abimanyu marang dheweke, saengga dheweke uga ngupaya kanggo bisa apik ing ngarepe Abimanyu.

Rasa Seneng

Gegambaran iki yaiku bab kang wigati. Perkara kapisan kang njalari tresna yaiku rasa seneng. Ora mung kuwi titikane wong kang lagi nandang katresnan iku dheweke bakal nduweni rasa seneng. Samubarang kang ana sajrone wong kang ditresnani sajak gawe sengseme ati. Tanpa anane rasa seneng sesambungan tumrap manungsa liya ora bakal kelakon.

“Wis ta. Yen niat ya dandana!”

“aku ngene wae ya? Ora papa ta, nganggo klambi elek?”

“Kowe cah ayu, Nen cah luwes nganggo apa wae ya mathuk. Mung becika rangkepan klambi anget, nggonceng Ducati bisa uga rada adhem”.

Aku mlayu menyang kamar. Atiku mongkog dielem priya. Klambi anget kang daksaut, terus dakenggo. Mampir pengilon sedhela, nyawang ayang-ayang, mbenakake rambut rerikatan, terus ngaras Kenya ing pengilon, “Sugeng tindak, Meineni!”(KKA:15).

Pethikan kasebut nggambarake nalika Abimanyu lagi merdhayoh ing omahe Neni. Dheweke ngupaya ngajak Neni metu saperlu nglipur ati. Neni kepincut ajakane Abimanyu sing lamis lan awèh pangaleman tumrap Neni. Abimanyu ngelem Neni yen dheweke wis ayu tanpa macak. Sawise entuk pangaleman iki Neni tambah nduweni rasa seneng marang Abimanyu. Atine tansaya mongkog lan sengsem marang Abimanyu priya sing ditresnani.

Pangaribawa saka gedhene tresna iki uga akeh. Nalika kita nresnani manungsa liya kita bakal ngupaya kanggo bisa dadi wong kang apik. Apa wae kang kita tindakake kudu bisa dadi perangan kang becik mligine kanggo sisihan. Sejatine pangaribawane ora mung kuwi, kadhang kala bisa ndadekake bab kang ala kayata kepengin weruh urusane wong sing ditresnani lan sapanunggalane. Bukti kasebut bakal diandharake ing pethikan sabanjure.

“Durung pengumuman Mbak. Nanging kena dipesthekake yen lulus, wong garapane gampang banget kanggoku”

“La ngono. Yen yakin saiki mesthine wis wani nraktir aku.
Ayo Dhik, salaman! Bakale nutugake menyang endi?
Pitarta nyeleh Koran gawane ing meja. Banjur nampani tanganku tengen kang dakulurake. Digegem tangan loro. Rumangsaku malah diremet-remet wani barang. Dadi ora kaya sabaene wong tabikan. Nanging aku ethok-ethok ora krasa, ora rumangsa aneh, dadi anggonku guneman ya terus wae. (KKA:05)

Pethikan kasebut ngandharake nalika Pitarta dolan menyang omahe Neni. Pitarta lan Neni lagi omong-omongan ngrembug bab tes sekolahe Pitarta. Kanthi yakin Pitarta mangsuli yen mesthi bakal ketampa, krana dianggep gampang. Weruh Pitarta sing yakin mangsuli, banjur Neni nagih janjine Pitarta sing arep nraktir dheweke. Pitarta tau janji bakal nraktir Neni saengga dieling-eling karo Neni. Sawise salaman Neni banjur nakokake kahanane Pitarta sing bakale nerusake ing ngendi. Tangane Pitarta nggawa Koran, kanggo nampani tangane Neni sing ngajak salaman Koran mau banjur diselehne lan tangane Pitarta ngremet tangane Neni.

Welas Asih

Tuladhane gegambaran tresna kang kerep banget ditemokake yaiku rasa welas asih. Rasa welas asih utawa tresna asih yaiku rasa nriman marang apa sing ana. sejatine welas asih saka rong tembung welas kang ateges mesakake marang liyan, lan asih yaiku tresna. Nalika kita nduweni rasa welas asih ateges kita gelem mbukak ati kanggo panguripan ing ndonya iki.

“Ana omah Yu, pernah tanggaku, klebune salurung karo omahku. Nanging rada mburi, mlebu gang cilik sithik. Omah kampung ora loji njenggeleg ing *straat* kaya daleme Yu Neni iki. Yen Yu Neni lan Mas Tamar gelem coba wae mengko daktembunge,” ujare Pitarta nalika mertamu sanja aku. Omonge sajak ala nganggur, wong olehe tawa semu nglokro (KKA:71).

Pethikan kasebut nuduhake rasa welase Pitarta marang Neni. Nalika Neni kasusahan golek omah, Pitarta kanthi welas ngrewangi Neni lan kulawargane golek omah. Pitarta nduweni welas marang wong kang ditresnani. Senajan dheweke wis ora bisa dadi sisihane Neni nanging rasa welas kasebut isih ana. Gedhene rasa welas sing didarbeni dening Pitarta kasebut krana pakulinan tumindake kang becik.

Pangaribawa Welase Pitarta bisa nuwuhake kahanan kang gedhe. Kanggo ngrampungake perkara kang didarbeni dening wong sing uga ditresnani iki, dheweke lila nutupi tumindak sing sejatine ora dilakoni, bakal kaandharake ing ngisor iki,

Pitarta njegreg. Atine ngedhap. Sajak nggagas-nggagas.

“Hm. Priye iki, ya?”

“Uberen wong lanange kuwi! Utawa goleka wong lanang sing kaya dakkandhakake mau, ya kuwi sing lega lila gelem nikahi dheweke.”
Dheweke pasrah marang aku, Yu Neni. Aku kangmas kang nduweni wenang. Nanging....! Pitarta mandheg anggone gunmen. Ora tutug sajak ana pikiran liya. dheweke gragapan. Aku wong lanang Yu Neni!
Ganti aku saiki sing njegreg nyawang dheweke. Pitarta polah, sajak risi, awake ndhredheg marga getere perjuwangan batin (KKA,2014:93)

Pethikan iki nuduhake yen Pitarta lagi mikirake omongane Neni. Weling kang dikarepake Neni yaiku supaya Pitarta bisa nggoleki priya sing wis ngrusak Ratniah, utawa golek priya sing bisa ngrabi Ratniah. Pitarta banjur ngomong marang Neni yen Raatniah sejatine pasrah marang dheweke. Pitarta sajak bingung lan mandheg anggone gunem. Pikirane sajak banter sawise nyawang kahanan iki. Pitarta mikir apa dheweke kudu nutupi wirange Ratniah. Krana saliyane dheweke isih ijen, kabegjane wanita kaya Ratniah uga diuhurake dening Pitarta.

Tumindak becik

Sawise manungsa kasebut nduweni rasa kanggo nresnani, banjur dheweke bisa nduweni tumindak kang becik. Dayaning tresna bisa gawe manungsa nduweni pamikiran lan tumindak kang luwih becik. Kabecikan kasebut kayata ing ukara, pamikiran, solah bawane. Tumindak becik iki bisa gawe tentrem anggone sesambungan.

“Pancen aku saiki rumangsa seneng banget cedhak dheweke. rumangsa diayomi. Aku nyawang dheweke remeng-remeng cedhak banget, ora ngguyu. Dheweke nimbangi panyawangku, banjur tangan sing ngepuk-puk sirahku saiki ngemek-emek pangarasku, lambeku, terus gumantung ing janggung.”(KKA:18)

Pethikan kasebut diandharake yen Neni rumangsa pikantuk pangayoman nalika bisa sesandhingan karo priya kang ditresnani. Neni nganggep yen Abimanyu bisa aweh pangayoman tumrap uripe. Abimanyu bisa njaga pangrasane Neni lan nentremake atine. Akeh pengalaman anyar kang bisa didarbeni saka Abimanyu. Nalika atine Neni rumpeg ati Abimanyu diajab bisa menahi pangayoman.

Pangaribawa kang diduweni saka tumindake kang becik kasebut yaiku kita bakal ditresnani lan diagungake dening wong kang ana ing sakiwa tengene kita. Nalika kita nyebarake tumindak kang becik bakale kita nampa kabecikan iki uga.

Pitarta priya nom-noman sing isih resik atine, nalika mlaku-mlaku ing kramean dakgandheng-gandheng, dak pepet-pepet, dakpamerake

marang wong akeh yen aku duwe kanca priya. Lan pitarta senjata aku ngundang Dhik nanging tangkepe bisa tumuwa, bisa ngayomi Kenya kang lagi nandang anyel. Pitarta pancen luhur budine, kena diajak kekancan (KKA:6)

Pethikan kasebut nggambarake kahanan yen sejatine Neni uga nduweni kawigaten luwih marang Pitarta. Pawongan nom kaya Pitarta nduweni wewatakan kang becik ing bebrayan. Tumindak lan lageyane ndadekake tumindak kang becik tumrap bebrayan. Mula ora gumun yen akeh wong sing seneng marang Pitarta.

Pangurbanan

Miturut Moeliono (2001:595) pangurbanan yaiku proses, cara lan tumindak kanggo ngorbanake. Kaya kang wis kaandharake sadurunge pangurbanan kasebut ditindakake manungsa kang lila kurban lan ora nduweni pangarep supaya bisa aweh piwalesan lan ngurbanake apa wae kang didarbeni. Wujud pangurbanan kasebut kayata pikiran, tenaga, bandha, kang dipasrahake supaya apa kang dikarepake bisa kawujud.

Tenan! Kepengin nyang endi? Anggere disebut dhisik. Aku arep ngetung dhuwite tekan ora. Alah Surabaya wae menyang endi? Pasar malem ya? Mung kuwi? Iya Ora kepengin nonton Doris Day? Ora nonton bioskop rak ora ana sing kena dipameri klambi... Sawise pamitan wong mburi, aku budhal lunga karo Pitarta menyang pasar malem. Dakseneng-senengake atiku, supaya ora kelingan seseriking ati (KKA:06)

Pethikan kasebut ngandharake yen Neni sing lagi serik atine kedhayohan Pitarta. Kanthi rasa seneng Pitarta ngajak Neni metu dolan. Ajakan mau saperlu nglipur atine Neni. Katon seneng banget atine Neni bisa metu bareng Pitarta. Akeh banget papan sing kepengin diparani dening Neni kanggo nglipur rasa serike. Pangaribawane tumindake Pitarta yaiku dheweke bisa nduweni pamikiran kang bisa ngrugekake uripe. Gedhene pangurbanane marang Neni nuwuhake tumindak durjana saengga ndadekake uripe sembrono.

“Delengen! Saiki delengen Dhik Pit kuwi! Ujare Mas Tamar. Awaku diwalik peksa nonton Pitarta. Saiki aku rada wani, marga dilawani guru lakiku. Pitarta jengkeng, tangane ngacung marang aku, mripate manther melas asih. “Dheweke tresna marang kowe Neni, tresna kang paling suci, tresnane seniman. Dheweke wae kanggo mbelani kowe, Neni. kanggo kasenanganmu. Delengen tangane kang abang iku. Iku uga bukti katresnane. Tampanana Neni, yen ora kowe deksiya, kowe nyiksa dheweke!

sing muni kaya ngono kuwi wong lanang kang nglawani aku saka mburi.(KKA:98)

Pethikan iki nuduhake kahanan kang rumpeg. Neni keweden karo Pitarta. Tamardikin bojone Neni ngupaya kanggo ngedhem pikire Neni. Pitarta melas sawise merjaya wong. Tumindake Pitarta ngandharake yen tresnane suci lan tresnane seniman. Pitarta ngupaya mbelani Neni lan lila nglakoni apa wae. Tangane Pitarta abang tandha bukti tresnane marang Neni. Sajak deksiya yen nganti Neni ninggalake Pitarta krana wis kasil merjaya wong. Ancase tumindake Pitarta iki krana ora lila yen Neni nganti dirusak dening priya ora tanggung jawab, saengga luwih becik Pitarta merjaya priya kasebut.

Wawasan Dhekonstruksi Tumrap Novel

Teori dhekonstruksi yaiku teori kang asipat nududhah teges suwalike lan sanyatane saka teks. Dhekonstruksi nduweni tujuwan kanggo mbukak tradhisi metafisika Barat, kayata fenomologi Husserlian, strukturalisme Perancis ing umume, psikoanalisis Freudian, lan psikoanalisis Lacanian miturut Sarup (sajrone Ratna, 2004:224). Pamaca bakal nduweni pamikiran-pamikiran saka teges kang asipat sinirat uga sumirat. Teges kang ora nyata mau banjur nuwuhake pamikiran anyar tumrap pamaca.

Oposisi Dayaning Tresna

Oposisi biner minangka salah sawijine cara kang digunakake sajrone pamarekan dhekonstruksi. Miturut Ahimsa (2001:70) *oposisi biner* nduweni loro pangerten. Kapisan yaiku *oposisi biner* kang asipat eksklusif kayata *oposisi biner* ‘p’ lan dudu ‘p’ bab iki bisa dimangerteni kayata oposisi omah lan dudu omah.

OPOSISI BINER	
Abimanyu	Pitarta
Nepsu	Tulus
Lecekan	Setya
Seneng Nglarani	Seneng Tetulung

Tabel 1.1 Katrangan Oposisi Biner

Tresna kang kapisan yaiku ngenani paraga Abimanyu. Tresnane ing novel KKA nggambarake yen dheweke nduweni nepsu kang gedhe nalika sesandhingan karo Neni. Nepsu kasebut digambarake ing tumindak lan tuturane. Lumrahe nepsu nalika wanita lan priya ketemu semono uga nepsu kang dituduhake dening Abimanyu tumrap Neni. Bab iki diandharake ana ing pethikan ngisor iki

Dheweke nimbangi panyawangku, banjur tangan sing ngepuk-puk sirahku saiki ngemek-emek pangarasku, lambeku, trus gumantung ing janggut. Atiku trataban. Ambeganku seseg, kebuk rasane ngrembaka ngesek jeroan dhadha. Raiku rasane ketat, ora merga pupur kandel, nanging merga getih kang santer ngliwati otot-otot rai. Tangane priya kang nggesrek kulitku gawe getere jantungku lan urat sakojur (KKA:18)

Pethikan kasebut ngandharake yen Neni lan Pitarta lagi andhum tresna. Lumrahe tresnane priya lan wanita semono uga kang ditindakake dening Abimanyu lan Neni. Tangane Abimanyu ngrambat ing pipi lan kulite Neni saengga ndadekake rasa sengsem lan nepsune Neni kasuntak marang Abimanyu. Tresnane Abimanyu ing perangan iki nuduhake yen duweni nepsu gedhe marang Neni. Dheweke nggambarake nepsune lumantar tumindake marnag Neni mligine nalika kekarone lagi lumaku bareng.

Tumindak kasebut bakal dibandhingake karo tumindake paraga Pitarta. Sajrone crita Pitarta kalebu paraga kang dipinggirake lan nduweni tresna kang kontradiktif dening tresnane Abimanyu. Tresnane Pitarta nduweni sipat kang tulus yen kita mangerteni. Cetha tresna kasebut beda karo tresnane Abimanyu kang luwih nengenake nepsu. Bukti tresnane Pitarta kasebut bakal diandharake lumantar pethikan ing ngisor iki,

Apa salahku ta Yu? Apa salahe Reti? Piye ta, iki mau? Apa sebabe Yu Neni duka nyentak-nyentak aku? Aku nyuwun ngapura tenan Yu. Dene aku ora ngrewes marang yu Neni. Nanging satemene dakrewes, yu. Aku tansah ngulatake Yu Neni. Tenan Yu! Aku ora duwe seja nyepelekake Yu Neni...! (KKA:9)

Pethikan kasebut ngandharake yen Pitarta tulus banget nduweni tresna marang Neni. dheweke nguber lan njaluk ngapura marang Neni. Pitarta bingung apa kang sejatine gawe nesune Neni, kamangka dheweke rumangsa ora nindakake apa-apa. Rasa tuluse Pitarta gedhe banget nganti ngasorake dhiri ing ngarepe Neni. Rasa tulus sing diduweni Pitarta nggambarake yen apa kang ditindakake kanggo katresnane jujur lan becik, uga ngupaya kanggo katentreman sisihane.

Bukti oposisi kang sepisan kasebut nuduhake yen tresna kang diduweni dening paraga sajrone novel KKA nduweni wujud kang beda. Paraga kang onjo yaiku Abimanyu nduweni tresna kang asipat nepsu. Bab iki kabukten saka saben tumindake marang katresnane. Beda karo wujud tresna kang diduweni dening paraga Pitarta kang asipat tulus. Rasa tuluse marang paraga Neni gedhe saengga bisa nuwuhake pamikiran kang becik.

Wujud tresnane Abimanyu kang kapindho yaiku lecekan. Tegese Abimanyu kerep gonta-ganti wanita. Saben wanita bisa dheweke cedhaki lan dheweke tinggalake. Tumindak ala kasebut kang ndadekake tresnane ora setya. Bukti kasebut diandharake ing ngisor iki,

Sawise dakpeksa-peksa wasanane dheweke blaka. Ngene jarene. Nalika ana Kaliurang dheweke lan Tamar weruh Abimanyu mlebu metu ing sawijining hotel karo wong wadon. Miturut ngendikane bulike Tanti, wong wadon iku wis *well known* dening wong kono kadidene wong ala tingkat atas (KKA:50).

Pethikan kasebut ngandharake yen Tamar weruh Abimanyu mlebu ing sawijine hotel bebarengan karo

wong wadon. Sejatine apa kang diweruhi iki ora kepengin dikandhane Neni nanging krana dipeksa dheweke ngaku. Dimangerteni yen bocah wadon kuwi jebul bocah lenjehan sing biyasane dijupuk dening wong lanang. Tumindake Abimanyu iki kang asipat ala. Dheweke nduweni tresna kang lecekan saengga bisa nglarani atine wanita sing ditresnani. Dheweke seneng gonta-ganti wanita.

Tumindake kasebut uga kontradiktif karo tresnane Pitarta. Perkara kasebut katitik saka oposisi tresnane paraga sabanjure yaiku tresna kang setya. Kasetyane Pitarta marang Neni gedhe banget. Bab iki ndadekake rasa tresnane ora bisa kanggo wong liya. Tresnane Pitarta mung kanggo Neni. Bab iki bakal diandharake ing ngisor iki.

“Lha mbok uwis, ndang krama wae. Mengko yen wis kumpul rak terus rembes tresnane. Kodanan terus, suwe-suwe rak ya teles kebes.”

“durung ana wong sulistya kang gandrung karo sastrawan, Yu. Aku bisa kawin angger kawin wae, nanging apa maknane kawin tanpa tresna? Ora angger wong wadon iku jodhoku. Bojo gampang Yu, jodho...?”

“Ah embuh! Embuh! Dhasar pengarang! Ya pinter golek tembung-tembung adi! (KKA:81)

Pethikan kasebut ngandharake kasetyane Pitarta marang Neni. Tresnane setya banget kabukti saka niyate sing ora gelem golek wanita maneh krana Neni. Senajan Pitarta wis ora bisa urip bareng karo Neni nanging dheweke tetep nengenake rasane marang Neni lan ora bisa diganti dening wanita liya. Pitarta isih kepengin nuduhake tresnane marang Neni.

Perbandhingan saka oposisi kapindho nuwuhake teges yen oposisi uga tuwuh yaiku wewatekane Abimanyu kang lecekan lan tresnane Pitarta kang setya. Kekarone nduweni tresna kang beda. Pamaragane Abimanyu kang seneng gonta-ganti wanita saengga nuwuhake pamikiran kang ala. Beda karo tumindake Pitarta kang kanthi sinirat ngupaya setya marang katresnane tanpa bisa nampa wanita liya.

Tumindake Abimanyu kang seneng nglarani atine wanita. Kabeh wanita kang cedhak marang dheweke bakal dilarani. Neni sing wis kadhung tresna marang Abimanyu uga rumangsa dilarani atine. Ora mung kuwi, akeh uga wanita liya kang dilarani atine dening Abimanyu. Bab iki bakal diandharake ana ing pethikan ngisor iki,

Aku tetep mbisu. Mung batinku sambat ngayawara. Abimanyu, abimanyu! Kebangetan anggonmu ngina aku! Hm! Mbok ngene iki donya iki terus kiamat ngono aku rumangsa begja. Mbok ngene iki becakku ketubruk motor ngono lan aku mati, aku marem. Luwih penak ngono tinimbang nandang wirang kaya ngene! Utawa mbok ing pasar malem ana copet terus Abimanyu dterka nyopet, dikepruki wong akeh! Oh wong kaya Abimanyu iku kudune dicis wong akeh!” (KKA:9)

Rasa kuciwane Neni tuwuh marang Abimanyu. Priya sing ditresnani wis gawe celane ati. Dheweke mlaku bareng wanita liya. kamangka wiwitane dheweke ngajak Neni metu. Kuciwane Neni diwujudake kanthi omongane kang ala marang Abimanyu. Dheweke rumangsa yen wis dihina, nganti apa kang ana pikirane isine mung bab kang ala. Bab kasebut kang nuduhake yen tresnane Abimanyu mung bisa gawe kuciwane wanita lan nglarani ati.

Bakal dibandhingake karo tresnane Pitarta kang sejatine nduweni watak gelem tetulung. Rasa asih kang diduweni dening Pitarta ndadekake dheweke seneng tetulung marang wong kang ditresnani. Pitarta lila nindakake apa wae kang bisa gawe bungah lan tentreme wong kang ditresnani. Bukti katresnane Pitarta bakal diandharake ing ngisor iki,

Pitarta njegreg. Atine ngedhap. Sajak nggagas-nggagas.

“Hm. Priye iki, ya?”

“Uberen wong lanange kuwi! Utawa goleka wong lanang sing kaya dakkandhakake mau, ya kuwi sing lega lila gelem nikahi dheweke.”

Dheweke pasrah marang aku, Yu Neni. Aku kangmas kang nduweni wenang. Nanging....! Pitarta mandheg anggone gunmen. Ora tutug sajak ana pikiran liya. dheweke gragapan. Aku wong lanang Yu Neni!

Ganti aku saiki sing njegreg nyawang dheweke. Pitarta polah, sajak risi, awake ndhredheg marga getere perjuwangan batin (KKA:93)

Pethikan kasebut ngandharake yen Pitarta seneng tetulung marang wong liya. Dheweke bakal mikirake nasibe katresnane utawa bebrayan ing kiwa tengene. Tumindake Pitarta kasebut nuduhake gedhene rasa tresnane. Wujud tresna kasbut ditindakake lumantar cara seneng tetulung. Sawijine wujud pitulungane Pitarta yaiku nalika ana wong sing lagi mbutuhake dheweke kanggo nylametakake uripe. Senajan akeh banget kang dadi pikirane Pitarta nanging pungkasane dheweke lila ngurbanake uripe kanggo katentremane wong liya.

Bukti oposisi kang katelu yaiku saka pamaragane Abimanyu kang dianggep nduweni tresna kang pungkasane bisa nglarani atine wanita. Kabukten saka pethikan yen Abimanyu sing nresnani Neni, pungkasane uga nglarani atine Neni. ora mung Neni nanging wanita kang wis nate kenal karo dheweke. wujud kasebut kontradiktif karo tumindake Pitarta sing seneng tetulung. Kanthi sinirat Pitarta ngupaya nulung wong sing ditresnani supaya bisa tentrem lan ora pikantuk ribet.

Konsep Decentring

Konsep decentring miturut Derrida (sajrone Ratna, 2013:225) yaiku pangupaya kanggo nemokake pusat-pusat anyar kang nduweni gegayutan karo sawijine pusat, utawa struktur tanpa pusat lan tanpa hierarki.

Obsesi

Obsesi lan tresna nduweni titikan kang beda. Kadhang kala manungsa ora bisa mbedakake *obsesi* lan tresna. Miturut Rumondor (2017) *obsesi* nduweni titikan

yaiku anane pikiran, bayangan, krenteg kanggo nglakokake sawijne bab saengga nuwuhake rasa ora enak.

Aku ora mangsuli. Jasmani, rokhani, apa iku tegese sing genah, sing nyata, aku ora bisa ngreti. Wedi ngreti. Aku bisa uga mung plenggang-plenggong ora bisa menehi katrangan positip marang Pitarta. Embuh kepriye kahananku nalika iku. Kuping bali peng-peng-peng maneh. Batin krungu swarane Pitarta makaping-kaping, katresnan tilas! Katresnan tilas! Katresnan tilas! Aku weruh Pitarta ngusapi luhe. Dheweke menyat terus lunga ninggalake aku, lakune sempoyongan, mlaku kaya wong mendem. Dakjarake wae. Ora dakaruh-aruhi, ora dakandhet. Aku wis ora bisa cawe-cawe apa-apa. Wong lecekan! Jago pedhotan! Katresnan kang angker! Katresnan tilas! (KKA:57)

Pethikan kasebut nggambarake rasa ora trima ing njero atine Pitarta. Kanthi tumindak kang sajak linglung dheweke mbengok- mbengok marang Neni. Pitarta ora bisa nampa kahanan sing ana. Neni sajak bingung campur wedi nyawang polahe Pitarta. Rasa kuciwa ana ing pikirane Pitarta. Pitarta sing wiwitane apik malih beda tumindake. Pitarta gethem-gethem nesu banget. Ora mung nesu luh uga ndleweran. Polahe Pitarta beda kaya biyasane. Omongane Pitarta sajak ora sadhar bengak-bengok.

Tumindake Pitarta kang beda kaya biyasane nggambarake rasa pegele tumrap kahanan. ora mung kuwi dheweke uga kuciwa karo pangorbanan tresnane sing kaya-kaya ora ana ajine. Gedhe tresnane marang Neni ora ana piwalesan. Sejatine polahe Pitarta kang kaya mangkono nuduhake yen dheweke nduwe kapercayan gedhe marang Neni, saengga dheweke nduweni rasa gela.

Miturut Supriyatna (2017) ana tanda yen sisihan kita wiwit nduweni tumindak *posesif*. 1) Ora anane rasa ngregani lan ngormati tumrap sisihan. Tuladha tumindak kasebut yaiku ngomong kasar marang sisihan utawa ora ngormati pakaryan. 2) Rasa cemburu kang luwih didarbeni dening wong kang *posesif* bisa ndadekake tumindak kang kasar. 3) Pawongan kang *posesif* bisa ngincim sisihane bakal ninggalake, kanthi ancas supaya sisihane panggah ana ing sandhinge. 4) Seneng ngawasi sapolah tingkahe sisihane. 5) Nduweni emosi kang gedhe tumrap sisihan. Pawongan kang nduweni wewatakan *posesif* bakal nduweni rasa cemburu lan emosi kang gedhe, nalika sisihan adoh saka dheweke.

Pitarta ndhepipis ing kursine. Sajak dheleg-dheleg. Sajak kuciwa ketemu Abimanyu iku. Aku saya meneng jengkel. Wong-wong lanang iki kajaba jebul iya duwe gandhengan sesrawungan karo Kenya jenenge Reti! Meri aku! Panas atiku... kabeh mrengut Pitarta suntrut mung Abimanyu enggal krasa yen dheweke marahi ora nglancarakake rembug, mula banjur ngadheg pamitan. Saunggure Abimanyu dakkira Pitarta bakal padhang ulate, sumringah

guwayane, jebul ora. Dheweke tetep anteng nglimpreg kaya ora duwe balung (KKA:53)

Pethikan iki ngandharake kahanan nalika Pitarta lagi ndhayoh ing omahe Neni. polatane Pitarta ora ajer kaya biyasane. Dheweke katon kaget nalika meruhi yen ana Abimanyu ing omahe Neni. Abimanyu priya sing ditresnani Neni, nanging Pitarta kaget krana ora weruh yen Neni uga kenal Abimanyu. Sawise weruh yen ana Abimanyu dheweke sajak kuciwa. Pitarta sajak dheleg-dheleg lan gething marang kahanan iki. abimanyu ora krasa yen dheweke sejatine digething dening Pitarta. Bareng Abimanyu rumangsa rawuhe dheweke gawe rumpege swasana banjur dheweke pamitan. Ora dinyana sawise Abimanyu mulih ulate Pitarta tetep ora ajer, dheweke panggah nglimpreg sajak kuciwa banget.

Durjana

Miturut Kartono (2015:142) Kadurjanan yaiku sakabehe wujud ucapan, tumindak lan tindak tanduk kang kanthi cara ekonomis, politis, lan sosio-psikologis kang ngrugekake banget tumrap masyarakat, nglanggar norma-norma susila, lan bisa ngancam keselamatan masyarakat. Kadurjanan sejatine tumindak kang asipat ala saengga dianggep bisa ngrugekake tumrap bebrayan.

Dheweke wis daklunasi jiwane, Yu. Aku weruh Opel kapitan ing pucuk gang, lan aku ngerti sapa sing numpaki. Dakcegat, dakenteni nganggo glathi ing tangan. Kabeneran mulihe bengi. Dheweke dakpateni Yu Neni ben ora ndedawa gawe dosa ana ing ndonya. Dheweke wis ping pira mrengs, Yu Neni? sing dakkonangi wae wis ping pindhho, nanging ping pindhho iku wae aku gelem weruh. Ora bakal ping telu! Atiku panas banget Yu Neni, weruh pangrusak pager ayu kaya dheweke!(KKA:97)

Pethikan kasebut nggambarake kadurjanane Pitarta sing wis pegel banget karo Abimanyu. Dheweke wis kasil merjaya Abimanyu kanthi tangane dhewe. Nalika weruh Abimanyu dolan maneh ing omahe Neni, dheweke langsung nyegat Abimanyu ing pucuk gang. Abimanyu wis dipateni Pitarta wengi kuwi. Pitarta wis ora kuat maneh nyawang polahe Abimanyu sing wis kerep nyoba ngobrak-abrik katentremane wanita sing ditresnani. Tanpa mikir dawa Pitarta langsung merjaya Abimanyu. Pitarta sajak wis lega nalika kasil kekarepane.

Gagasan Anyar

Gagasan utawa pikiran yaiku sawijine asil pamikiran, pamawas, pepenginan, lan kekarepan kang bakale ngandharake panulis tumrap pamaca utawa pamiarsa. Luwih jerone gagasan iki bakal dijangkepi mawa *fakta*, dhata, lan *informasi* kang diajab bisa menehi katrangan kang luwih cetha lan bisa ngeyakinane pamaca, Riadi (2015) Anane gagasan kasebut nduweni ancas kanggo ngandharake pamikiran arupa dhata bukti, asile penalaran, lan sapanunggalane.

“Dheweke tresna marang kowe Neni, tresna kang paling suci, tresnane seniman. Dheweke wae kanggo mbelani kowe, Neni. kanggo kasenanganmu. Delengen tangane kang abang iku. Iku uga bukti katresnane. Tampanana Neni, yen ora kowe deksiya, kowe nyiksa dheweke! sing muni kaya ngono kuwi wong lanang kang nglawani aku saka mburi.(KKA:98)

Pethikan kasebut nggambarake kahanan yen kanggo nuduhake rasa tresnane paraga Pitarta nglakokake kabeh tumindak. Pitarta kepengin Neni ngerti sepira gedhene tresnane. Sasuwene iki Pitarta mung bisa mendhem tresnane marang Neni. Tresna kang wis gedhe nuwuhake daya kang gedhe uga saengga kanggo nuduhake rasa tresnane dheweke lila merjaya wong sing dianggep bisa dadi pepadha lakune. Ora mung kuwi priya kasebut kasil dipejahi krana ora lila yen wanita sing ditresnani bisa kepilut rayuane priya sing nduweni sipat ala.

BAB V PANUTUP Dudutan

Dhekonstruksi kang wus katindakake sajrone Novel *Katresnan Kang Angker* wis nuwuhake *oposisi biner* ngenani dayaning tresna tumrap paraga. Pitarta kang wiwit crita nduweni rasa tresna marang Maineni. Wanita sing dikenal tanpa sengaja nalika lagi neng dalan. Saya suwe tresnane Pitarta marang Neni tuwuh ngrembaka. Labuhe Pitarta kanggo kabegjane wong sing ditresnani akeh banget. Tresna kang didarbeni Pitarta ora mung kanggo Neni. Tresnane uga katuduhake kanggo kulawarga, uga bebrayan. Bab iki kang ndadekake Pitarta kondhang luhur budine sajrone bebrayan. Wujud tresnane Pitarta akeh banget kayata gelem ngalah, nriman, lila berkorban, njunjung katentreman bebrayan lan sapanunggalane.

Sejatine katresnan kasebut nuwuhake *oposisi biner* lan kelemahan. Wujud oposisi kasebut yaiku saka tresna kasebut yaiku tresnane paraga kang kontradiktif saka paraga utama lan liyane kayata tresna kang setya lan lecekan, nepsu lan tulus, uga seneng nglarani lan tetulung. Sakabehe yaiku *kontradiktif* lan nuwuhake kelemahan yaiku *obsesi*, *posesif*, lan durjana. Katelune kaandharake kanthi bukti saengga bisa dimangerteni dening pamaca. Perangan kang kapisan yaiku ngenani *obsesi* nalika paraga Pitarta nduweni tresna kang gedhe marang Neni, dheweke ora bisa uwal saka sakupenge Neni. Wujud teges kang kontradiktif tumrap tresna sajrone Novel *Katresnan Kang Angker* kasebut banjur diteliti migunakake pamarekan dhekonstruksi lan nuwuhake gagasan anyar. Asile yaiku ditemokake pamikiran yen urip mawa tresna kuwi gawat ora kabeh kang krana tresna lumaku kanthi becik. Yen sejatine kita ora bisa negesi tresna kasebut kanthi becik pungkasan uga bakal kelangan lan kuciwa. Gedhene dayaning tresna kadhang kala bisa ndadekake cupete nalar krana anane rasa kepengin nduweni, saengga bakal kelakon nglakokake apa wae kanggo nggayuh katresnane. Cara kang digawe uga maneka warna bisa uga nganti tumindak durjana.

5.2 Pamrayoga

Crita sajrone Novel *Katresnan Kang Angker* sejatine bisa menepi pamawas anyar tumrap kita. Pamawas kasebut wigati banget banget, krana sajrone urip lan sesambungan kita migunakake *katresnan kanggo* nuwuhake sesambungan kang apik. Kadhang kala kita kepincut marang endahé tresna saengga bisa nglalekake panguripan ing kiwa tengene. Tresna kasebut bisa gawe owahe pikir tumrap samubarang. Dayaning tresna bisa mangaribawani tumrap panguripan kita. Mula pamaca kudu ngerti lan tliti nalika nyinaoni sawijining bab, amarga ora kabeh kang becik kuwi bisa dadi becik, lan apa kang ala tansah disawang ala.

KAPUSTAKAN

- Ahimsa Putra, Heddy Shri. 2001. *Strukturalisme Levi-Strauss: Mitos dan Karya Sastra*. Yogyakarta: Galang Press
- Al-Fayyadl, Muhammad. 2005. *Derrida*. Yogyakarta: PT. LKiS Pelangi Aksara.
- Aminuddin. 2013. *Pengantar Apresiasi Karya Sastra*. Bandung : Sinar aru Algesindo
- Barry, Peter. 2010. *Beginning Theory: Pengantar Komprehensif Teori Sastra dan Budaya*. Yogyakarta: Jalasutra
- Daldiyono. 2009. *How to be a Real and Successful Student*. Jakarta: Gramedia Pustaka Utama
- Damono, Sapardi Djoko. 1993. *Novel Jawa Tahun 1950-an: Telaah Fungsi, Isi, dan Struktur*. Jakarta: Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa
- Damono, Sapardi Djoko. 2001. *Ikhtisar Perkembangan Sastra Jawa Modern Periode Kemerdekaan*. Yogyakarta: Kalika Press
- Darni. 2015. *Kekerasan Terhadap Perempuan Dalam Fiksi Jawa Modern*. Surabaya: Unesa University Press
- Endraswara, Suwardi. 2003. *Metode Penelitian Sastra*. Yogyakarta: Pustaka Widayatama.
- Hafi, M. Ashari. 1996. *Kamus Psychology*. Surabaya: Usaha Nasional
- Hasan, Zaini. 1990. *Karakteristik Penelitian Kualitatif, dalam Pengembangan Penelitian dalam Bidang Bahasa dan Sastra (Editor Aminuddin)*. Malang: Yayasan Asih Asah Asuh (YA 3)
- Hidayat, Arif. 2006. *Jodoh Pasti Bertemu*. Jakarta: PT . Gramedia Kartono, Kartini. 2001. *Patologi Sosial*. Jakarta: Rajawali Pers Moeliono, dkk. 2001. *Kamus Besar Bahasa Indonesia*. Jakarta: Balai Bahasa
- Norris, Christopher. 2008. *Membongkar Teori Dekonstruksi Jacques Derrida*. Yogyakarta: ArRuzz Media.
- Nurcholish, Ahmad . dan Alamsyah M. Dja'far. 2015. *Agama Cinta- Menyelami Samudra Cinta Agama-Agama*. Jakarta: PT Elex Media Komputindo
- Nurgiyantoro, Burhan. 2009. *Teori pengkajian Fiksi*. Yogyakarta: Gajah Mada University
- Peni. 2014. *Katresnan Kang Angker*. Yogyakarta: Elmatara
- Poerwadarminta, WJS. 1939. *Baoesastra Djawa*. Jakarta: J.B Wolter's Uigeverest Maatschappij
- Rass, J. J. 1985. *Bunga Rampai Sastra Jawa Mutakhir*. Jakarta: PT. Grafitipers.
- Ratna, Nyoman Kutha. 2009. *Teori, Metode, dan Teknik Penelitian Sastra: Dari Strukturalisme Hingga Poststrukturalisme Perspektif Wacana Naratif*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Rosyadi, Khoirul. 2000. *Cinta & Keterasingan*. Yogyakarta: LKiS Pelangi Aksara
- Rouf, Luky. 2016. *Mari Bicara Cinta*. Jakarta: PT Elex Media Komputindo
- Siswantoro. 2010. *Metodhe Penelitian Sastra*. Yogyakarta: Penerbit Pustaka Pelajar
- Sudikan, Setya Yuwana. 2016. *Ekologi Sastra*. Lamongan: CV. Pustaka Ilalang Group
- Sugiyono. 2014. *Metode Penelitian Kuantitatif, Kualitatif, dan R&D*. Bandung: Alfabeta
- Sunarto. 2001. *Metode Penelitian Ilmu-Ilmu Sosial dan Pendidikan*. Surabaya: Univesity Press
- Teeuw, A. 1988. *Sastra dan Ilmu Sastra Pengantar Teori Sastra*. Jakarta: Pustaka Jaya
- Ungkang, Marceus. 2013. *Dekonstruksi Jaques Derrida Sebagai Strategi Pembacaan Teks Sastra*. *Jurnal Pendidikan Humaniora*, 1(1), 30-37
- Utomo, Imam Budi, dkk. 2002. *Eskapisme Sastra Jawa*. Yogyakarta: Gama Media
- Wellek, Rene dan Austin Werren. 1995. *Teori Kasusastraan*. Jakarta: Gramedia.
- Agustin, Pratika W. 2016. *Perjuangan Paraga Wanita Planyahan sajrone Cerbung Lintang-Lintang dadi Seksi Anggitane Sawitri (Tintingan Dhekonstruksi)*. Surabaya: Pendidikan Basa lan Sastra Jawa. Unesa. Skripsi.
- Nuzullah Rohmah Maliati. 2017. *Katresnan Minangka Kakuwatan Wanodya (Dhekonstruksi Tumrap Teks Asmarasupi)*. Surabaya: Pendidikan Basa lan Sastra Jawa. Unesa. Skripsi.
- Yunia Puspita Dewi. 2006. *Dhekonstruksi Paraga Darmini Ing Novel Carang-Carang Garing Dening Tiwiek SA (Kajian Dhekonstruksi)*. Surabaya: Pendidikan Basa lan Sastra Jawa. Unesa. Skripsi

SUMBER INTERNET:

- Maxmanroe. 2019. Arti Cinta: Definisi, Karakteristik, dan Jenis-Jenis Cinta.(online). (<https://www.maxmanroe.com/vid/umum/arti-cinta.html>) diakses 27 Juni 2019
- Fimela.2015. Jika Tak Merasakan Tanda-Tanda Ini, Dia Bukan Cinta Sejati Anda (online). (<https://www.fimela.com/lifestyle-relationship>) diakses 27 Juni 2019
- Dias, Nita. Pengertian Cinta Kasih (online). (<https://nitadias.wordpress.com/2014/11/18/pengertian-cinta-kasih/>) diakses 27 Juni 2019
- Starr, Yuki. 2018. 3 Pengorbanan Cinta yang Sehat. (online). (<https://kelascinta.com/relationship/3-pengorbanan-cinta-yang-sehat>) diakses 28 Juni 2019
- Rumondor Belinda, Pingkan Cynthia. 2017. Bedakan Cinta dan Obsesi. (online)(<https://psychology.binus.ac.id/>) diakses 28 Juni 2019
- Supriyatna, Iwan. 2017. Sikap *Posesif* yang Berpotensi Merusak Hubungan. (online) (<https://lifestyle.kompas.com/read/2017/07/20/120000720/sikap-posesif-yang-berpotensi-merusak-hubungan>) diakses 29 Juni 2019
- Riadi, Muchlisin. 2015. Pengertian Tujuan Tolak Ukur Gagasan.(online)(<https://www.kajianpustaka.com/2015/09/pengertian-tujuan-tolak-ukur-gagasan.html>) diakses tanggal 29 Juni 2019

